

Kata bátyjával, Batthyány Ferencsel.⁸ Az is kétségtelen, hogy a versforma Balassi-strófa, a verselés és nyelvkezelés üde könnyedsége, a kifejezések, fordulatok nagyon emlékeztetnek Balassi 1588—1589 közt írt Júlia-verseire, anélkül, hogy szolgálai átvételeknek, kölcsönzött fordulatoknak látszanának.⁹ Egyébként ez az időpont az, amikor házasságának érvénytelenítése után új házasság lehetőségével foglalkozik s a vers első szakaszában emlegetett bánat, kín, »gyanosság«, bosszúság, illetőleg az ezzel ellentétben szerelmesétől kapott »irgalmasság«, »hű igazság« teljeseen beleilleszthető lenne ebbe a hangulatba.

BÁN IMRE

SZEPSI CSOMBOR MÁRTON BABONAFELJEGYZÉSE

A gyöngyösi volt ferencrendi könyvtár igen becses régi (XV—XVI. századi) könyvanyaga gazdag irodalomtörténeti és művelődéstörténeti kéziratos bejegyzésekben. Az alábbiakban ismertetendő bejegyzés mind írójának személye, mind pedig tárgya miatt figyelemre érdemes.

Neander Mihály *Graecae linguae erotemata* c. Bázelen Oporinus műhelyéből 1565 előtt kikerült görög nyelvtana 1609-ben Szepsi Csombor Márton birtokában volt. Az *Europica varietas* jótollú írója ekkor 15 éves diákként Kassán tanult, a használt könyvet nyilván itt vette, amint a címlapon a vásárlás tényét feltüntető bejegyzése bizonyítja (»Martinus Cs. Szepsi Emp. ibidem . . . die 20 . . . 1609«), bár az »ibidem« értelmét inkább csak életrajzi körülményeinek ismeretében tudjuk azonosítani, mert Kassa a címlapon szereplő másik két bejegyzésben nem fordul elő.

A könyv címlapja elé 11 levél van fűzve, s ezeken latin nyelven a görög ékezes szabályai találhatóak (*Regulae de accentibus articulorum*). Az »anno 95« bejegyzés, valamint az írás jellege a XVI. század végére utal, s így, bár erősen hasonlít Csomboréhoz, nem lehet az övé. Az utolsó levél recto lapján azonban Csombor kezétől magyar szöveg olvasható. Zöld tintával írott címe a következő: »Az fölbe el töt penz mimodon kellien keresnie.« A kincskeresés népi babonáiból a következő hármat jegyzi fel:

»Hasogasd megh az sendelt szep aprora, legien hat avagi niolcz hasitas szal, vesd kinköben, földz megh benne, valahova gianakodol akor az sendeleket giujcz megh eggüt, valahova gianakodól tarcz oda, ha penz, ezüst, aranij az földben lejend, megh aluszik, de ha ot nem leszen, mind megh egh.

Mas Ugian azonrol.

Keressed az akasztot embernek kötelet, tepd megh es czinalij giertia belet belöle, sodorvan czinalij giertiat az Rajnak első Rajnak (sic!) viaszabol, giucz megh, es valahol az penz leszen, el aluszik, ha penighlen nem leszen, mind megh egh.

Magiarul imig vagion eltöt aranijnak, ezüstnek, onnak, penznek es egieb draga marhanak megh lelesere (sic!).

Igen reggel mikor az nap fel kel alij arczal az napra, es az hova gianakodnal az el rejtet aranij, ezüst es penz felöl, az te kezejdet tiszta sziböl minden alnoksagh tavol level (sic!), es az te szivedben nem leven, azt mongiad . . .»

Itt a szöveg sajnós, megszakad, mert valami durva kéz a lap alját letépte, nyilván megbotránkozott a bűvölő igék »pogány« színezetén. A megsemmisített szövegrész első sorának kb. második szavából olvasható még egy M, valamivel távolabb . . . nak Al vagy As, a sor végén valószínűleg . . . unk vagy lunk.

A könyv provenienciájáról még csak annyit, hogy valószínűleg a XVIII. század 70-es éveinek végén, a kassai ferences konvent feloszlásakor került Gyöngyösre, a rendtartomány székhelyére. Maga Csomborunk is járt Gyöngyösön, emlegeti is a ferenceseket, de nem éppen

⁸ Balassi Bálint nemcsak levelezett Batthyány Kata bátyjával, Ferencsel 1590—1593 közt, hanem verseiből is küldött neki. Ld.: Eckhardt i. m. 200. l., U. a.: Balassi Bálint. Ep. é. n. 90. l. — U. a.: A körmendi Balassi-emlékek. Egyetemes Philológiai Közlöny. 1943. 32—47. l. — Takáts i. m. 137—142. l.

⁹ Balassi Bálint összes művei. Összeáll. Eckhardt Sándor. Bp. 1951. Csak néhány jellegzetes példa ebből:

»Szívem bagy bánatja öröme fordulna, vég lenne könyveimben.« (45. sz.)

»Kinek nagy terhétül, mint halálos büntül oldozz meg már lelkemet.« (48. sz.)

»Hogy esmét szeressen, nem adja azt Isten, noha lelkem imádjá: Ekho: Adja.

Ha Isten azt adja, lelkem viszont áldja, nevét minden időben.« (62. sz.)

hízelgő, sőt nagyon is maliciózus kapcsolatban: »Sőt még az barátok is tudták ez dolgot Magyarországon, kik ők is klastromokból (gondold meg mi végre!) az apácák klastromához likakat ásattanak. Ha nem hiszed, lásd meg az pataki és gyöngyösi skólát.« (*Europica vari-etas*, Kolozsvár, Lepage, 1943, 45.1.).

Hogy a babonafeljegyzés harmadik változatának »magyarul imigy vagyom« kifejezése mire utal, latin vagy német írott vagy talán szlovák ajkon hallott népi forrására-e, azt a nép-rajzi szakembereknek kell eldönteniök.

JENEI FERENC

ADY ENDRE ÉS JUHÁSZ GYULA VERSEI A GYŐRI HÍRLAPBAN

A győri újságírás történetének nevezetes szakasza az a közel két évtized, amikor a *Győri Hírlapot* Szávay Gyula, azidőben a győri Kereskedelmi és Iparkamara titkára szerkesztette. Az akkor gyárvaróssá fejlődő Győr közvéleményét magasszínvonalú, élénk és lendülettel szerkesztett újsággal irányította. A lap élére kerülve annak szépirodalmi rovatát is újjászervezte. Kapcsolatban lévén a fővárosi, debreceni, nagyváradai és szegedi újságírókörökkel, nem elégedett meg a helyi írók műveivel, hanem új magyar irodalmunk akkor már beérkezett jeleseitől is kért és kapott kéziratokat. Az általa szerkesztett évfolyamok tárca-rovatát böngészve, abban Gárdonyi Géza, Szabolcska Mihály, Rudnyánszky Gyula, Ábrányi Emil, Tömörkény István, Vértessy Arnold, Móra István, Benedek Elek, Petelei István, Várady Antal, Endrődy Sándor, Sas Ede, Reviczky Gyula neveit olvashatjuk versek, elbeszélések élén. Rendkívül érdekes az, miként kapcsolja lapjához az akkor jelentkező fiatal írókat is. Látszik, figyeli az ifjúságot és biztos szemmel választja ki az értékest, helyet adva írásaiknak. A feltörő fiatal nemzedék írásai sűrűn szerepelnek a *Győri Hírlapban*. Az elbeszélések élén olvashatjuk Molnár Ferenc, Krúdy Gyula, Nagy Endre, Gaál Mózes, Lengyel Laura, Tutsek Anna, a győri Erdős Renée, Lampérth Géza, Rákosi Viktor, Londez Elek, Gyalui Farkas, Möricz Pál és Pakots József neveit. A költők között van Erdős Renée, Bán Aladár, Pásztor Árpád, Vay Sándor, Sebestyén Károly, Martos Ferenc, Gergely István, Zemplényi Árpád és az 1899. évfolyam munkatársai sorában: Ady Endre és Juhász Gyula.

Ady Endre ebben az esztendőben indul. 1899. nyarán jelenik meg Debrecenben első verseskönyve. Am Szávay már a lap 1899. újévi számában közli Adynak *Sorsunk* című versét; ezután március 3-án *A hősnő* című elbeszélését. (A vers a *Versek* című kötetben teljesen azonos szöveggel jelent meg, míg az elbeszélést Ady nem vette fel egyetlen novellás kötetébe sem, és nem közölte Földessy Gyula a gondozásában megjelent Ady Endre összegyűjtött novellái című kötetben sem. Földessy azonban az összes novellák jegyzékében megemlíti.) Az elbeszélés után ismét verssel jelentkezik Ady. Szeptember 7-én jelenik meg a *Sárban*, amelyet november 5-én a *Kihülten* követ. Az első Ady életében nem jelent meg kötetbe foglalva. Csupán halála után, a Földessy Gyula kiadásában megjelent *Rövid dalok egyről és másról* című posthumus kötetben látott újra nyomdafestéket. A kötetekben meg nem jelent versek között közli Ady összes verseinek a közeli hetekben megjelent új kiadása is*. A másodikat a *Még egyszer* című kötete adja *Kihülve* címmel. A *Győri Hírlapban* közölt szöveget Ady teljesen átdolgozta és kötetébe átdolgozott szövegében került. Megemlíjtjük, hogy az első aláírása Ady Endre.

Juhász Gyula még a szegedi gimnázium növendéke 1899-ben. A hatodik osztályt végezte, alig múlt tizenhat éves, amikor Szávay 1899. augusztus 31-én *Merengés* című költeményét közli. Ez a költemény az 1898-ban írt *Epigramm* után az első ismert Juhász-vers. Juhász egyik kötetébe sem vette fel. Sajnos, nem tudjuk kinyomozni, hogyan került ez a vers a *Győri Hírlap* hasábjaira. Talán maga Juhász küldötte el Szávaynak, vagy, ami még valószínűbb, valamelyik szegedi újságíró közvetítette. Az bizonyos, hogy formájával, hangulatával a kezdő Juhász Gyula írói arcképébe pontosan beleillik.

Ady Endre: Kihülten

*Rövid a szívnek ifjúsága ...
Egy erős érzés megvisei már ;
Kifáradok hamar a vágyba,
Egy vágyom erős : nyugalom.*

*Az egek ostromlásán kezdjük,
Hogy gyűlölünk s tudunk szeretni !
... És elkopunk mint a fatengely.
Nincs bennünk láng, csak pernye,
semmi ...*

* Rövid dalok egyről és másról. Ady Endre százhetvennégy ismeretlen verse. — Bp. Amicus, 1923. — „Ady Endre összes versei.” Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1954. II. 551. 1.